

Αγιορείτικος υμνογραφικός λόγος

Ορθοδοξία / Άγιον Όρος / Θεία Λατρεία

Γέρων Πατάπιος Καυσοκαλυβίτης, Δικαίος της Ιεράς Σκήτης Αγίας Τριάδος

Η ψαλμωδία δε δηλούν πάλιν την γινομένην εις ταίς ψυχαίς μας ηδονήν, θεόθεν πεμπομένην, την ηδονήν λέγω αυτήν, οπού μας αναφλέγει εις του Θεού τον έρωτα, και θεϊκώς μας θέλγει και πλέον μας παρακινεί εις μίσος αμαρτίας, εις έχθραν και αποστροφήν κάθε λογής κακίας

Μοναχού Καίσαριου Δαπόντε,

«Τίνος εστί σύμβολα τα θεία άσματα»,

Εξήγησις της Θείας Λειτουργίας, Βιέννη 1795.

Τα παραπάνω εξαίσια σημειώνει ο λόγιος Ξηροποταμηνός μοναχός από τη Σκόπελο, αναφερόμενος στην Υμνογραφία της Εκκλησίας μας, μιας τέχνης λειτουργικής, που με τα υψηλά νοήματα των κειμένων της συγκινεί τις καρδιές των πιστών, κατανύσσει τις ψυχές των προσευχομένων, διδάσκει τον θεολογικά

υψηλό πλούτο της ορθόδοξης διδασκαλίας, κάνει προσιτές της αλήθειες της πίστεως με τρόπο ιεροπρεπή και τερπνό και με τη βοήθεια της βυζαντινής μελοποιίας συνοδεύει με τα λυρικά της δημιουργήματα τόσο τις χαρμόσυνες όσο και τις στενόχωρες στιγμές των πιστών. Μιας τέχνης, που ενώ προσλαμβάνει ανθρώπινα μέσα, όπως ο γραπτός λόγος επενδυμένος με τη μουσική, δεν μένει σε αυτά, αλλά ανεβάζει τον πιστό, μέσω της κατάνυξης και της προσευχής, στον θρόνο του Θεού. Μιας τέχνης που διακονεί έναν βασικό σκοπό: να βοηθήσει τον άνθρωπο στην ένωσή του με τον Θεό.

Είναι γνωστό ότι κοιτίδες της Υμνογραφίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι οι Άγιοι Τόποι της Παλαιστίνης και της Συρίας καθώς έκει ήκμασαν και διέπρεψαν τα μεγάλα παναρμόνια όργανα του Αγίου Πνεύματος, οι πρώτοι διαπρεπείς άγιοι υμνογράφοι Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Ανδρέας Κρήτης, Σωφρόνιος Ιεροσολύμων, Κοσμάς ο Ποιητής και Θεοφάνης ο Γραπτός, αλλά, και στη συνέχεια, η Κωνσταντινούπολη, με τους μεγάλους υμνογράφους της περιώνυμης μονής Στουδίου και τους εξαίσιους ύμνους τους.

Οι όσιοι και θεοφόροι αυτοί Πατέρες, «αί μυστικά του Πνεύματος σάλπιγγες», οι πεφωτισμένοι αυτοί νέες, δόκιμοί και θεόπνευστοι υμνογράφοι, έθεσαν τα θεμέλια της Υμνογραφίας, καθώς μέσα από τους καρπούς της καθαρής και θεοειδούς ψυχής τους διαμόρφωσαν τις βάσεις και τους κανόνες της λειτουργικής αυτής τέχνης, μέσα στην οποία λατρεία, δόγμα και ήθος περιχωρούνται και

συναρμόζονται.

Αλλά και το Άγιον Όρος, το παλλάδιο αυτό της ασκήσεως και το εργαστήριο της αγιότητας, όπου όλες οι αρετές καλλιεργούνται κατά τρόπο θαυμαστό, με την πανθομολογούμενη προσφορά του στη διαμόρφωση της ορθόδοξης πνευματικότητας, δεν θα μπορούσε να υστερήσει και στην πνευματική διακονία του εμπλουτισμού της λειτουργικής μας ζωής. Έτσι, ο Αγιώνυμος Άθως προστέθηκε στους ιερούς εκείνους τόπους όπου καλλιεργήθηκε και εμπλουτίστηκε η εκκλησιαστική μας ποίηση, όπου παρήχθησαν «εύχυμοι και ηδείς καρποί ασμάτων ιερών και μελιχρών ύμνων» (μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης).

Στο πέρασμα των δώδεκα αιώνων μοναχικής ζωής, δεν είναι λίγοι εκείνοι οι Αγιορείτες πατέρες, που τίμησαν και ανέδειξαν με την προσφορά τους την εκκλησιαστική ποίηση και μουσική και έθεσαν ανεξίτηλα την σφραγίδα τους στην Υμνογραφία, ασχολούμενοι και επιδιδόμενοι είτε στην σύνταξη υμνογραφημάτων είτε στη μελοποίηση των έργων αυτών.

Η θεία λατρεία για τον Αγιορείτη μοναχό δεν είναι κάτι στο περιθώριο της ζωής του αλλά κατέχει σ' αυτήν κεντρική θέση. Δεν είναι πάρεργο, αλλά το κύριο έργο και η αποστολή του.

Μέσα σ' αυτήν πραγματώνει τον μυστικό του γάμο με τον νυμφίο Χριστό, για τον Οποίον άλλωστε και αναχώρησε από τον κόσμο.

Έτσι, πολλές ώρες την ημέρα περνά στο ναό, λατρεύοντας τον Θεό και τιμώντας τους Αγίους Του. Με τον τρόπο αυτό ωριμάζει και αυξάνει εν Χριστώ.

Σε κάθε αθωνικό ναό και στις καρδιές των προσευχομένων πατέρων, από το Απόδειπνο μέχρι και το τέλος της Θείας Λειτουργίας, όπου ολοκληρώνεται η νυχθήμερη Ακολουθία, ξεδιπλώνεται ολόκληρο το σχέδιο της πρόνοιας του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου, ενώ η ίδια η αγιορείτικη εκκλησιαστική τάξη αντικατοπτρίζει την τάξη του ουρανού θυσιαστηρίου.

Στον χώρο του ναού, κατά τη θεία λατρεία και κατά τη διάρκεια του λειτουργικού χρόνου, ο Αγιορείτης βλέπει τον Χριστό να γεννιέται στη Βηθλεέμ, να βαπτίζεται, να διδάσκει το λαό, να θαυματουργεί, να πάσχει, να σταυρώνεται, να ανασταίνεται, να αναλαμβάνεται στους ουραμούς, να στέλνει τον Παράκλητο αλλά και πάλι να έρχεται μετά δόξης. Επιβεβαιώνονται έτσι τα λόγια του οσίου Νικοδήμου του Αγιορείτου ότι στον ορθόδοξο ναό υπάρχουν όλα τα πανάγια προσκυνήματα της Αγίας Γής και ότι ο ναός είναι επίγειος ουρανός.

Το Άγιον Όρος εδώ και δώδεκα αιώνες τρέφεται μυστικά με το ουράνιο μάννα της

θείας λατρείας, υπενθυμίζοντας σιωπηλά σε όλους τους Χριστιανούς που βρίσκεται η πηγή της εν Χριστώ ζωής.

Έχει γραφεί ότι η αγιορείτικη μελωδία και υμνωδία «είναι σαν μοσχοβολιά, και σαν πνοή αύρας λεπτής, που τα μυρώνει όλα γύρω της. Αυτή η αλλιώςτική πνοή είναι το ορθόδοξο λατρευτικό ήθος, που ξεχύνεται μέσ' από την απaráμιλλη σε κάλλος και ανυπέβλητη σε ύψος νοημάτων ελληνική λατρευτική ποίηση, την ορθόδοξη υμνολογία, με την αγιολογία της και τη θεολογία της. Η ζωντανή και αδιάκοπη παράδοση και η διαρκής και συνεχής ενασχόληση των μοναχών στα μοναστήρια με την ψαλτική και την υμνολογία είναι φροντίδα για θεοσέβεια, είναι ευπρέπεια και ετοιμασία για να μπορούμε να μιλάμε στον Θεό, τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα» (Γ. Στάθης).

Η χορεία των Αγιορειτών πατέρων που ασχολήθηκαν με την Υμνογραφία, είναι πλούσια και αξιόλογη. Όλοι τους, ως θεοκίνητα όργανα και ψαλτήρια δεκάχορδα και μουσικοί τέττιγες κελάηδησαν στο Περιβόλι της Παναγίας τους θείους τους ύμνους προς τον Θεό, μεταρσιώνοντας τις ψυχές των πιστών προς τον θείο έρωτα.

Τους περισσότερους από τους Αγιορείτες υμνογράφους, κατά το μέτρο του χαρίσματος που δόθηκε στον καθένα άπ' αυτούς, διακρίνει ο πλούτος και η πυκνότητα των νοημάτων, το εύρυθμον των ύμνων, η εκφραστικότητα και η ευχέρεια κατά την ποίηση, η κομψότητα του ποιητικού λόγου, η ευρηματικότητα των ιδεών και η εν συντομία περιεκτικότητα καθώς και η μεταφορά του ασκητικού πνεύματος, του μοναχικού ήθους, του γλαφυρού ύφους και της θεολογικής σκέψης του Αγίου Όρους.

Όπως είναι φυσικό, οι Αγιορείτες υμνογράφοι δημιούργησαν τις συνθέσεις τους στο πλαίσιο του Αγιορείτικου λεγομένου Τυπικού της εκκλησιαστικής Ακολουθίας. Πρόκειται για ένα Τυπικό στο οποίο ανακαλύπτουμε τόσο το Τυπικό της Λαύρας του Αγίου Σάββα των Ιεροσολύμων (Σαββαϊτικό Τυπικό) και της μονής Στουδίου της Κωνσταντινουπόλεως (Στουδιτικό Τυπικό), όσο και τα ιδιαίτερα τυπικά στοιχεία, τα οποία παρέδωσαν οι άγιοι κτήτορες των ιερών αθωνικών μονών, αλλά και τις λειτουργικές ανάγκες των πατέρων. Κι αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο κάθε αγιορείτικο μοναστικό καθίδρυμα φέρει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του στην τέλεση των Ακολουθιών σε σχέση με τα λοιπά καθιδρύματα, χωρίς βέβαια να ξεφεύγει από τον κεντρικό κοινό τύπο και κανόνα.

Πηγή: Περιοδική έκδοση του ομίλου φίλων του Αγίου Όρους «Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης», «Αθωνίτης», έτος 25^ο, τ. 94, σελ. 9-10, Α' τρίμηνο 2016.

<http://bitly.com/29wIY7M>